

МУЗА
МІСЬКОГО ШАЛЕНСТВА

В

УДК 7.08:005.342

P82

Рубл, Блер О.

Муза міського шаленства. Як перформативні мистецтва парадоксальним чином перетворюють охоплені конфліктами міста на центри культурних інновацій / Блер О. Рубл; пер. з англ. О. Камишнікова, О. Узлова; вступ Н. Мусієнко. Київ: ArtHuss, 2021. 560 с.

Перекладено за виданням: Blair A. Ruble. The Muse of Urban Delirium. How the Performing Arts Paradoxically Transform Conflict-Ridden Cities into Centers of the Cultural Innovation. New Academia Publishing, 2017. 642 p.

Це книга про міське середовище і про перформативні мистецтва у ньому, про міста, в яких швидкі соціально-економічні та політичні перетворення підштовхнули спільноти до переосмислення власної ідентичності та створення нової. Розрахована на науковців та широке коло читачів.

Видання стало можливим завдяки підтримці Відділу преси, освіти та культури Посольства США в Україні та сприяння асоціації випускників Програми імені Фулбрайта – благодійної організації «Українське Фулбрайтівське коло».

Видання рекомендовано до друку в українському перекладі Правлінням Українського Фулбрайтівського кола, протокол №1 від 22 лютого 2019 р., а також Вченою радою Інституту проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України, протокол №1 від 29 січня 2019 р.

Рецензенти:

Наталія Кондель-Пермінова, канд. архітектури;
Оксана Ременяка, канд. мистецтвознавства.

Редакційна колегія українського видання:

Наталія Мусієнко, канд. філософії; Тамара Бакіна, канд. філології;
Гліб Вишеславський, канд. мистецтвознавства; Мар'ян Лунів.

В оформленні обкладинки використано роботу Гліба Вишеславського.

© Blair Ruble, 2016

© New Academia Publishing, 2017

© Українське Фулбрайтівське коло, 2021

© Олеся Камишнікова, Оксана Узлова, переклад, 2021

© ArtHuss, видання українською мовою, 2021

ISBN 978-617-8025-03-8

Блер О. Рубл

МУЗА МІСЬКОГО ШАЛЕНСТВА

*Як перформативні мистецтва
парадоксальним чином перетворюють
охоплені конфліктами міста на центри
культурних інновацій*

В

ArtHuss

Київ • Видавництво «ARTHUSS» • 2021

Славі й Пепу, Павлу, Саші й Гриші,
Едісію й Річарду, Олені й Наталі, а також Андрію та Світлані,
які навчили мене запитувати:

«Який сенс жити в місті, якщо ви не помічаєте його поезії?»

*Роберт Ферріс Томпсон,
«Танго: історія мистецтва кохання», 2005*

Бо що таке місто? Місто — усе сказане, вимріяне, знищене, здійснене в ньому. Утілене, зникле, уявлене, яке не стало реальним. Живе й мертво. Дерев'яні будинки, зруйновані або спалені, палаци, які могли там існувати, намальований, але так і не зведений міст, будинки, які досі стоять у місцях, де численні покоління залишали свої спогади. Але це ще не все. Місто — усі вимовлені там слова, невпинне й безкінечне бурмотіння, шепіт, спів і крик, який відлунював у віках і знову губився. Перш ніж зникнути, усе це належало місту. Навіть те, що ніколи не вдасться відновити, є частиною міста, бо колись у минулому, зимової ночі або ж літнього ранку, хтось вигукнув чи проказав ті чи інші слова саме тут. Проповідь під відкритим небом, вердикт трибуналу, зойк людини, яку шмагають різками, торги на аукціоні, указ, оголошення, промова, памфлет, сповіщення про смерть, крик, яким повідомляють, котра година, слова черниць, повій, королів, регентів, малярів, міських старійшин, катів, судновласників, ландскнехтів, сторожів при шлюзах і будівельників, постійна розмова, яка точиться вздовж каналів усеї редині живого міського організму і яка, власне, є містом. Усі, хто хоче, можуть її почути.

*Сейс Нотебоом, «Амстердам»
(із книжки «Безокий філософ», 1997)*

ЗМІСТ

Список ілюстрацій	8
Вступ. Блер Рубл – дослідник міського шаленства. <i>Наталія Мусієнко</i>	11
Передмова до українського видання	18
Подяки	20
<i>Увертюра</i>	23
Усмішка Девіда Ейкерса: міське шаленство і культурні інновації	24
<i>Дія перша. Курс на бароко</i>	47
Рай, населений дияволами: опера Неаполя в епоху віцекоролів та Бурбонів	48
Пристрасне і підступне місто: ляльковий театр і театр кабукі в Осаці часів правління Токуґава та поза її межами	92
<i>Сценічні ремарки до першої дії</i>	144
<i>Дія друга. Береги сучасності</i>	149
Мілонга: розмова про різноманітність у Буенос-Айресі	150
«Корабель відпливе невдовзі до Нью-Йорка»	222
У нас буде Мангеттен	293
<i>Сценічні ремарки до другої дії</i>	365
<i>Дія третя. Залишаючи демонів позаду</i>	369
Людство кольорове: музичний Кейптаун	370
Пісні вітру	425
<i>Виклик на біс</i>	483
Сторонні творять для «своїх»	484
Примітки	491
Покажчик імен	549

Вступ

Блер Рубл — дослідник міського шаленства

Креатив у місті: музика, танці, театр, мурали — часом породжує справжнє міське шаленство, скомпонований міграційними процесами кипучий коктейль з різних культур. Саме про це книга Блера Рубла, що розкриває нові сенси, робить цікаві висновки, а головне — торує шлях новим дослідженням міського креативу.

Книга «Муза міського шаленства: як перформативні мистецтва парадоксальним чином перетворюють охоплені конфліктами міста на центри культурних інновацій» є збіркою елегантних есеїв-досліджень, у якій автор намагається знайти відповіді на виклики урбаністичної різноманітності, конфліктності та креативності шляхом вивчення оригінальних музичних і театральних явищ у конкретних містах у певні часові періоди.

Це книга про міське середовище і про перформативні мистецтва у ньому, про міста, в яких швидкі соціально-економічні та політичні перетворення підштовхнули спільноти до переосмислення власної ідентичності та створення нової. Книга складається з передмови, вступу-увертюри, трьох розділів-актів, кожний з яких містить кілька глав чи радше — дій, згідно з перформативною презентацією автора. Завершує роботу післямова-на біс. Називаючи вступ увертюрою, а розділи — актами, Рубл уже самою структурою поєднує мистецтво, місто й науку.

На особливу увагу заслуговує ґрунтовний науково-довідковий апарат книги, що містить детальні бібліографічні нотатки до кожного розділу, а також солідний іменний покажчик. Власне, це книга у книзі, яка свідчить про масштаб наукової праці. Саме з покажчика починають знайомство з роботою багато науковців, тестуючи у такий спосіб цінність видання.

За свою наукову кар'єру Блер Рубл вивчав різні міста: Нью-Йорк, Новий Орлеан, Чикаго і Вашингтон у США, Київ, Одесу та Харків в Україні; Петербург, Москву, Ярославль, Єкатеринбург у Росії, Монреаль у Канаді,

Осаку в Японії, тощо. У книзі він збирає разом яскравий і глибокий науковий матеріал: дослідження у часі та просторі. Автор надихається думкою, що у XXI столітті людство має запобігти жахам століття ХХ-го. Оскільки ж більшість людства сьогодні проживає у містах, саме тут важливо навчитися існувати разом. Дослідження міст спонукає автора до філософського переосмислення питань людського буття. Власне, книга Рубла запрошує до цього й читача.

Вчений доходить висновку, що через свою ущільненість і різноманітність міста стають природним середовищем для культурної креативності: коли краса може створюватися серед огидної потворності. Рубл шукає і знаходить саме позитивні аспекти у складному процесі розвитку міста, в його урбаністичному шаленстві, що веде до культурних інновацій. Один із прикладів: театр «Howard Theatre» у Вашингтоні, що відкрив свої двері у 1910 році й був першим театральним закладом, який просував афро-американські п'єси. Він став культовим для кількох поколінь афро-американців: тут призначалися перші побачення, тут спілилися долі. Цей театр, його бурхливий розквіт і сумний занепад, стає важливою частиною дослідження вченим змін міського середовища Вашингтона, його афро-американського серця, що б'ється на Ю-стріт. Відновлення роботи знаменитого театру у квітні 2012 року стає для Рубла, за його власними словами, найкращим днем життя у Вашингтоні.

Один з підрозділів на початку книги називається «Одеса як натхнення». Це виглядає абсолютно логічним, бо якщо й шукати *музу міського шаленства* — то неодмінно в Одесі. Дослідник пунктирно, але точно зображає мультикультурний коктейль яскравого міста, його унікальну калейдоскопічність, порівнює Одесу з Новим Орлеаном. З ним важко не погодитись: вулиця Порто-Франківська, яка огинає центральну частину Одеси, нагадує нам про «вільну гавань» (porto franco). На початку XIX століття тут була зона вільної безмитної торгівлі, яка дала поштовх швидкому розвитку порту й міста, але жила за своїми суворими законами, а вітер небезпеки гуляв нею навіть за спокійного моря. Звідси відправлялися кораблі й до порту Нового Орлеану, де окрім простих моряків, зупинялися на відпочинок пірати й работоргівці, де з дверей барів і ресторанів лунала музика, де народився джаз і сам його батько з чорною шкірою та французьким іменем — Луї Армстронг.

Відомий знавець і шанувальник джазу, Рубл, підкреслює, що Новий Орлеан — це також і госпел, і рок-н-рол, і хіп-хоп, а пізніше — реп тощо. Як не випадкова яскрава калейдоскопічність Одеси, так само закономірна

унікальна та неймовірно плідна музикальна атмосфера Нового Орлеану, що живиться резонуючим коктейлем з культур: корінних американських народів, європейців, африканців, а також вихідців з Карибських островів. Вони разом живуть і творять у цьому місті, зустрічаючись у школах, церквах, лікарнях, барах. Разом сміються голосно й заливчасто, особливо на славетному зимовому карнавалі *mardi gras*. І разом протистоять щоденним жорстким проблемам сьогодення. Музика в Новому Орлеані — це як література в Одесі, — візитівка міста, спосіб його зрозуміти, а також порозумітися, знайти спільну мову. Історія цих двох міст є яскравим свідченням того, як міське різноманіття живить людську творчість.

Учений досліджує взаємодію міста й мистецтва. Вступ-увертюра готує читача до захопливої подорожі різними містами світу, заглядаючи до небезпечних районів і навіть сумнівних закладів, де вирують пристрасті й народжується мистецтво. Автор ґрунтовно доводить тезу, що часто на вістрі конфлікту соціальної трансформації та соціального різноманіття під впливом ущільненості міського життя генеруються нові способи його бачення й осмислення, у тому числі — креативні. Старі моделі переплавляються у нові мистецькі візії, образи та культурні продукти.

Перший розділ книги, точніше, акт авторського перформансу, називається «У пошуках бароко» й починається з яскравої розповіді про Неаполь — «населений дияволами Рай». Можливо, ідея перевтілити академічні розділи в оперні акти пов'язана з акцентом на опері, і саме неаполітанській. Переключення з італійського Неаполя на японську Осаку в другій главі-дії стає несподіванкою для читача, що смакує історію про оперу-буф і раптом потрапляє до театру кабукі. Кожен акт завершують сценічні нотатки, де Рубл підсумовує свої думки. Автор парадоксально порівнює оперу й театр кабукі: вони не впливали одне на одного, ба більше, практики кожного жанру, можливо, й не знали про існування іншого, і все ж таки, виявляється, вони мають багато спільного у змісті й етапах розвитку. Чому? Частково через їхню невід'ємність від міського життя. Опера й театр кабукі були продуктами глибоких і невіршених конфліктів двох різних суспільств у період драматичних змін. Вони дали можливість цим суспільствам зініціювати діалог про майбутнє і були фундаментально урбаністичними.

Другий акт книги має назву «Береги сучасності» і складається з трьох дій. Після мандрівки Європою й Азією, Неаполем та Осакою,

автор переносе читача до Америки — спочатку Південної: Аргентини, Буенос-Айреса, а потім до Північної, свого рідного Нью-Йорка.

Очевидно, що Буенос-Айрес — це танго. А історія танго — це історія екзилів. Танго народилося у бідних іммігрантських поселеннях південної частини Буенос-Айреса, у ньому злилися негритянські корені, культура гаучо, іспанські, італійські, африканські мотиви та впливи іммігрантів із країн Європи. Кубинська хабанера, кандомбе, андалузьке танго, мілонга, європейські мазурка й полька: плавильний котел Буенос-Айреса змішав усе й утворив символ космополітичного міста, який швидко підкорив світ. Танго, підкреслює Рубл, це явище, коли урбаністична культура і столичне місто штовхають в обійми людей, які ледве терплять один одного. Складне і часом бруталне танго є прекрасним. І ця краса породжена ненадійністю та шаленством життя у місті, де так швидко кружляє калейдоскоп культурних відмінностей.

Рідний для автора Нью-Йорк більше за будь-яке місто у світі асоціюється з міським шаленством та мистецьким хуліганством. Новому Амстердаму, Британському Нью-Йорку, Лондону Нового світу, врешті — американській метрополії, вчений присвячує дві глави-дії своєї книги. Він досліджує привезений сюди іммігрантами мистецький багаж і те, як разом з ідентичністю самого Нью-Йорка формувалась ідентичність його мистецтва, зокрема перформативного, як народився знаменитий Бродвей. Людські міграційні хвилі підштовхують, народжують та акумулюють хвилі мистецькі. На прикладі Нью-Йорка Рубл зображує наскільки вони є етнічно різнобарвними і як вони переплелися у вимірі мистецтва. Автор вважає Нью-Йорк та Буенос-Айрес квінтесенцією Нового світу. Обидва міста були віддаленими форпостами імперій, і навіть після здобуття незалежності їхніми країнами еліти шукали схвальних реакцій у Європи, хоча в той самий час весь свій прибуток і багатства отримували завдяки ресурсам та новим технологіям у Новому світі. В обох містах зумовлений урбаністичними змінами та економічною трансформацією хаос щоденного життя надихав креативні натури на новітні мистецькі пошуки. *Муза міського шаленства* народила танго й мюзикли. Важливо, підкреслює Рубл, що обидві метрополії заклали стандарти мультикультурного динамізму, в яких мистецтво відтворило новітнє розуміння, що таке бути аргентинцем чи американцем.

Третій акт «Залишаючи демонів позаду» аналізує Кейптаун у ракурсі глобального урбаністичного розвитку. Вчений коментує, що Кейптаун є продуктом колоніальних проєктів одних із найжорстокіших

соціальних і політичних експериментів ХХ століття. Перформативні мистецтва тут надавали голос тим, хто не мав права голосу.

Швидкий розвиток технологій змінив розуміння і психологічне відчуття міграційних процесів: люди пересуваються швидше, завдяки інтернету нівелюється відчуття відстані, а остання всесвітня пандемія коронавірусу взагалі масово вивела людство на різноманітні екрани для будь-яких спілкувань. Фізично переїхавши, людина вже не відчуває настільки гостро відірваності від рідного міста. Мегаполіси досі залишаються міграційними центрами, проте багато акцентів змінилося, і насамперед сама сутність буття мігранта. Зрозуміло, що наслідки пандемії та зміна сутності міграційних процесів знаходитиме нові мистецькі вираження і прояви, сприятиме народженню нових яскравих і більш космополітичних культурних явищ.

Прочитання книги Блера Рубла дає враження наповненої драйвом та урбаністичним креативом кругосвітньої подорожі. Предмет дослідження цієї роботи є надзвичайно актуальним для України: спричинені російсько-українською війною та економічною ситуацією міграційні процеси призводять до стрімкого зростання одних міст і занепаду інших. З переплетення неминучих конфліктів і життів народжуються новітні українські креативи міської культури. Перформативні й не тільки. Під час Революції Гідності, взимку 2013–2014 рр. таким креативом спалахнув київський Майдан, який практично став територією мистецтва. Останнім часом у київській міській культурі домінують візуальні мистецтва. Київ буквально став столицею муралів, які творять митці з різних регіонів України та різних країн. Є серед них і ті, хто переїхав вимушено — подалі від війни, і хоче торкнутися кольорами околиць міста: змінити візуально сірі багатоповерхівки. Мурали нерідко викликають бурхливу полярну реакцію, гострі конфлікти, особливо, коли з'являються на київських кам'яницях у середмісті. Кипить замішаний на революції та війни київський урбаномистецький коктейль, вимагає ретельного аналізу. Книга Блера Рубла надає методологію для вивчення таких пасіонарних урбаністичних сюжетів. Адже ця книга насамперед про пошук порозуміння.

Блера Рубла добре знають в Україні: з 2012 року він є почесним доктором Інституту проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України. Кілька десятиліть він очолював Інститут Кеннана Міжнародного центру підтримки вчених ім. Вудро Вілсона у Вашингтоні й у 1998 році заснував його Київський офіс, який пропрацював

20 років. Був віцепрезидентом Вілсон Центру й залишається його провідним науковцем. Українською перекладені такі праці вченого:

- «Прагматизм і плюралізм як рушії розвитку великого міста» (Чикаго «позолоченої доби», Москва «срібного віку» та Осака епохи Мейджі). — Київ, Стилос, 2010;
- Капітал розмаїтості. Транснаціональні мігранти у Монреалі, Вашингтоні та Києві. — Київ, Критика, 2007;
- Новітнє право на українське місто. — Київ, Зовнішторгвидав України, 2009.

Роботи Блера Рубла надають методологію для аналізу креативних пасіонарних урбаністичних сюжетів, всебічного вивчення міського простору, зокрема, його художнього складника. Вони спрямовані на пошук порозуміння через мистецтво у всій його розмаїтості. Народжені цим креативом культурні продукти стають рекламою міст та приваблюють туристів, що в свою чергу сприяє не тільки економічному розвитку, але є очевидним проявом культурної дипломатії в обох її векторах: зовнішньому та внутрішньому. А отже, ті містяни, що сьогодні наполегливо виступають за збереження культурної спадщини своїх міст, ті, хто створюють новітні мистецькі об'єкти, і, звичайно, ті, хто намагається з'єднати новочасні та старовинні тенденції, — всі вони втілюють засадничі ідеї культурної дипломатії: сприяють порозумінню через мистецтво і культуру. Дослідження цих креативних урбаністичних процесів є новим цікавим виміром академічної складової культурної дипломатії.

Велика подяка за те, що книга прийшла до українського читача, Посольству США в Україні завдяки його фінансовій підтримці у рамках Програми книжкових перекладів і творчому кураторству її керівника — Ольги Кречотень.

Глибока вдячність перекладачам книги: Олесі Камишниковій та Оксані Узловій, які професійно і відповідально донесли книгу Блера Рубла українському читачеві, а також Тамарі Бакіній за копітку роботи літературного редактора.

Реалізувала цей амбітний книжковий проєкт асоціація випускників Програми імені Фулбрайта в Україні — «Українське Фулбрайтівське коло». І це логічно, адже багато фулбрайтівців проводили свої дослідження саме під науковим керівництвом Блера Рубла у Вашингтоні,

добре знайомі з його роботами. Програма імені Фулбрайта в Україні давно співпрацює з вченим і всіляко сприяла реалізації проєкту. Найсамперед, її директорка у 2013–2020 рр. Марта Коломиєць, яка надавала велике значення силі *м'якої сили* — культурної дипломатії. Безмежна їй вдячність і глибокий сум у зв'язку з її передчасною втратою.

Підтримав українське видання книги свого почесного доктора Інститут проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України. Глибока подяка митцю-науковцю Глібу Вишеславському за наукову редактуру і за надану картину для обкладинки, а також рецензентам-мистецтвознавцям: Наталії Кондель-Пермінової та Оксані Ременяці, випускниці Програми імені Фулбрайта. Велика вдячність за цілковиту підтримку директору Інституту — Віктору Сидоренку, який створив з Блером Рублом низку яскравих артпроєктів у Києві та Вашингтоні.

Щира вдячність Костянтину Кожемяці та його творчому видавництву ArtHuss за роботу над виданням. Саме завдяки їхньому високому професіоналізму український читач знайомиться з книгою Рубла.

Для оформлення обкладинки українського видання використано київську роботу Гліба Вишеславського з приватної колекції Тетяни та Олександра Требмачів, за що їм велика подяка.

Робота над українським виданням припала на важкі часи всесвітньої пандемії коронавірусу, коли муза міського шаленства була на жорсткому карантині разом з усіма нами. Сподіваємося, що вихід книги співпадатиме з безпечним поверненням музи у всьому її шаленстві на простори наших міст.

*Наталія Мусієнко,
Голова Правління асоціації випускників
Програми імені Фулбрайта в Україні — благодійної організації
«Українське Фулбрайтівське коло»*

Київ, червень 2021 року

Передмова

до українського видання

На початок 2020 р. припав дивовижний момент: люди на всій планеті вимушено ізолювалися у своїх помешканнях. З того моменту, коли ми замкнулися у своїх домівках, життя навколо почало змінюватися. Атмосфера очистилася, явивши нам різке яскраве світло й давно забуті види. Зірки засяяли виразніше, а місяць ніколи не був таким яскравим. Тварини стали повертатися в добре знайомі їм місця, якими вони давно поступилися альфа-хижакам планети, — людям. А ми заспівали.

Здається, співати, музикувати й просто шуміти спершу заходилися в Італії: на балконах і біля вікон у період суворого карантину. Невдовзі люди в усьому світі взяли собі за звичку в той чи інший час підходити до вікон, балконів чи дверей, співаючи щось чи вигукуючи. Тепер найвідоміші співаки планети: Пол Маккартні, Мік Джаггер, Селін Діон, — використовували для виступів системи звукозапису, призначені для підліткових Інтернет-чатів.* Артисти балету знімали за допомогою ноутбуків, як стрибають, відштовхуючись від стін своїх кухонь. Театральні трупи збиралися у «стінах» Zoom-залів, ущерть заповнених людськими обличчями, щоб почитати Шекспіра. Нещодавнє зіткнення з коронавірусом довело, що перформанс — не просто розвага: бажання галасувати, співати, музикувати й танцювати заявляє світу про наше буття. Перформанси розкривають нашу незглибиму людяність.

Переживши 2020 р., ви, українські читачі цієї книжки, отримали перевагу над тими, кому довелося мати справу з оригінальним англomовним виданням. Ви відчули первісну людську потребу утвердити колективну й індивідуальну ідентичність через перформанс, який проголошує, що ми існуємо. Прагнення утвердити своє існування в часи глибоких суспільних змін — характерна людська риса. В умовах напруженого життя й близького сусідства в міському просторі вона призводить до появи неймовірних див.

---

* В Україні чимало виконавців теж звернулися до Інтернет-платформ; почути наживо можна було як класичну музику у виконанні, скажімо, артистів національних філармоній, так і поп- чи рок-гурти. — Тут і далі посторінкові примітки перекладача.

Викладені в цій книжці історії тісно прив'язані до конкретних періодів і територій. Перед нами абсолютно унікальний з багатьох поглядів відгук на становище, у якому перебуває людина: щоб розповісти про нову ідентичність, створюється нова мистецька форма. Без Неаполя історія комічної опери склалася б по-іншому; якби не було Осаки, танцюристи театру кабукі й маріонетки театру бунраку не рухалися б у властивій їм специфічній «викривленій» манері. Танго й бродвейський мюзикл не виникли б, якби не самотутня суміш впливів, які переповнювали населені іммігрантами міські нетрі в Буенос-Айресі й Нью-Йорку. Джаз існував і до того, як потрапив до Кейптауна, але в іншій формі, яка спиралася на використання характерної «блюзової» ноти, невідомої в Південній Африці.

Усі ми, попри свої неповторні риси, утворені з невеликої кількості тих самих хімічних речовин, емоцій та поєднань ДНК. Ми різні, але надзвичайно схожі, незалежно від того, у яку епоху й де живемо. Напряга між унікальним і загальнолюдським спонукає нас на повний голос заявляти про свої індивідуальні й колективні особливості, утверджуючи свою присутність тут і зараз. Властивий усім людям непереборний потяг, який у 2020 р. приводив нас до вікон, упродовж історії підштовхував до винайдення інноваційних способів проявити людську особистість через перформанси. Спосіб буття, що його стверджують такі перформативні акти, знайомий глядачам, які з труднощами при звичаються до нового середовища. Мистецькі реакції, спровоковані згаданими обставинами, породили надзвичайно тривкі форми перформативного мистецтва. Наведені далі розповіді закорінені в конкретних умовах, проте водночас вони є універсальними.

Перед вами в першу чергу збірка оповідей про дивовижних, творчих і харизматичних індивідів, які, черпаючи натхнення в навколишньому світі, започатковували небачені й невідомі раніше мистецькі форми. Як показують їхні історії, індивідуальні комбінації спільних для всіх нас складових — саме те, що робить життя таким захопливим. Українське видання є зміненою та доповненою версією книги.

Хочу вірити, що вам сподобається подорож, яка на вас тут чекає, і що, насолоджуючись нею, ви поглянете на довколишній світ з дещо іншої точки зору.

Блер О. Рубл

Вашингтон, округ Колумбія, травень 2020 року

Подяки

Цю книжку я хотів би присвятити одинадцятьом друзям і колегам, які заохочували мене досліджувати феномен міста й допомогли мені глибше зрозуміти сенс буття: Едесіо Фернандесу, В'ячеславу (Славі) Глазичеву (1940–2012), Павлу Ільїну (1936–2015), Григорію (Гриші) Каганову, Андрію Пучкову, Світлані Шліпченко, Річарду Стрену, Жозепу (Пепу) Субіросу (1947–2016), Олені Трубіній, Наталі Власовій та Олександрю (Саші) Високовському (1948–2014). Сподіваюся, на сторінках моєї роботи розкрито бодай частину їхніх ґрунтовних спостережень стосовно міського життя.

Текст поданих далі розділів неодноразово вимагав від мене профільних знань із тем, у яких я не завжди почував себе впевнено. Я не зміг би написати його без допомоги багатьох інших людей. Зокрема, хочу подякувати Дженет Спайкс, колезі з Центру Вудро Вільсона, та її чоловікові Даніелю Спайксу за зауваження про Неаполь; Джозефу С. Тульчину, колишньому колезі з Центру Вудро Вільсона, та близьким друзям моєї сім'ї, Валерії Варєа та Маурісіо Варєа, за мудрі судження про Буенос-Айрес; професору Кіотського університету Кен'го Акідзукі, заслуженому професору Пітсбурзького університету Томасу Дж. Раймеру й Джулі Єцці, спеціалістці з театру кабукі з Гавайського університету, за доброзичливі коментарі щодо Осаки й обраного мною підходу до зображення цього міста. Джеймс Міллер, історик з Університету Джорджа Вашингтона, підбадьорив мене у момент, коли я планував писати про Кейптаун й особливо потребував підтримки, а мій колега Стів Макдоналд з Центру Вудро Вільсона поділився зі мною цінною інформацією про Південну Африку.

Загалом кажучи, під час роботи над рукописом я отримав чимало чудових порад від Джо Брінлі, директора видавничого відділу при Центрі Вудро Вільсона та мого давнього друга. Крім того, я не реалізував би свій проєкт без численної когорти стажерів; я надзвичайно вдячний їм за докладені зусилля, варті найвищої похвали. Тож, перш ніж ви перейдете до наступних сторінок цієї книжки, дозвольте мені подякувати кільком моїм науковим асистентам: Джареду Беролу, Олександрю Чорному, Елізабет Гіппл, Ролі Д. Нуцці та Яну Славінському. Моя геніальна

стажерка Ірина Куземкіна, народжена в Норильську, гірничому центрі Сибіру, де раніше містився виправно-трудоий табір, є живим підтвердженням однієї з головних тем книжки: ми часто знаходимо надзвичайних людей у незвичайних місцях.

Дивовижний редактор Альфред Імгофф знає, як удосконалити текст; він значно покращив книжку, виправивши різні огріхи й неточності. Завдяки Норін Бенкс дослідження збагатилося ілюстраціями; Аарон Вінслоу додав до нього алфавітний покажчик. Окремо слід згадати Анну Ловтон і команду видавництва «New Academia Publishing», які завжди вірили в цей проєкт. Я вдячний їм за їхню працю.

Щиро дякую колезі та художнику Глібу Вишеславському за картину, використану на обкладинці українського видання книги.

Частина розділів містить матеріал, опублікований раніше в таких розвідках:

- Blair A. Ruble, *Second Metropolis: Pragmatic Pluralism in Gilded Age Chicago, Silver Age Moscow, and Meiji Osaka* (Washington and New York: Woodrow Wilson Center Press and Cambridge University Press, 2001);
- Blair A. Ruble, *Washington's U Street: A Biography* (Washington and Baltimore: Woodrow Wilson Center Press and Johns Hopkins University Press, 2010);
- Blair A. Ruble, *Performing Community: Short Essays on Community, Diversity, Inclusion, and the Performing Arts* (Washington: Woodrow Wilson Center, 2015);
- Blair A. Ruble, «A Paradise Inhabited by Devils: Opera in Viceregal and Bourbon Naples», *Perekrestki/Crossroads*, no. 1 (2013): 19–39; nos. 3–4 (2013): 125–46;
- Blair A. Ruble, «Seventh Street: Black DC's Music Mecca», *Washington History* 26 (Spring 2014): 1–11.

Деякі частини тексту також публікувалися онлайн:

- у співавторстві з Барбарою Лансієрз: «Tracking Political Turmoil through the Prism of Theater Culture», *New International Theatre Experiment World Theatre News*, New York, February 5, 2014;
- «Physical Theatre and Public Policy Hooliganism», *HowlRound: Theater Community Knowledge Commons*, Boston, July 31, 2015.